

вегетації. Перші ознаки – це поява на листі світло-жовтих, світло-коричневих, інколи слабо виражених плям із темною облямівкою або без неї. У центрі плями або по всій її поверхні містяться дрібні чорні пікніди. Уражене листя, як правило, всихає. Збудниками хвороби є гриби роду *Septoria*.

У зоні діяльності Миронівського інституту пшениці переважає *Septoria tritici* Rob. et Desm. (сумчаста стадія *Micosphaerella graminicola* (Fuckel) Schroeter), що паразитує переважно на листках. Типові ознаки септоріозу листя можуть змінюватися залежно від різних умов. Умови навколишнього середовища, в т. ч. температура, відносна вологість, світло та інші фактори, значно впливають на вірулентність патогенних організмів, строки і темпи спороутворення, поширення спор та процес зараження рослин.

Зараження рослин відбувається за наявності крапель води на рослинах та температури повітря в межах +5...+30 °C (оптимум +20...25 °C).

Ураження хворобою прямо залежить від суми опадів та ГТК у вегетаційний період.

Мета досліджень – вивчити вплив абіотичних факторів (температури та опадів) на розвиток септоріозу листя.

Для визначення дії абіотичних факторів, зокрема погодних умов (кількості опадів і температури), на розвиток септоріозу застосовували гідротермічний коефіцієнт – ГТК.

Робота проводилась у 2011–2015 рр. в умовах штучної інокуляції збудником септоріозу листя у польових інфекційних розсадниках за загальноприйнятими методиками.

Наші дослідження показали, що погодні умови 2011 р. були несприятливими для розвитку септоріозу листя (ГТК 0,97; розвиток хвороби – 4,1%), а у 2012 та 2015 рр. відмічено помірний розвиток захворювання (до 10,2%) при ГТК 1,3 та 1,5 відповідно. У 2013 р. розвиток септоріозу листя сягнув 19,7%. Найбільш сприятливими за роки досліджень для наростання і розвитку *Septoria tritici* Rob. et Desm. були погодні умови травня-червня 2014 р. (ГТК 1,6), коли розвиток хвороби становив від 18,4 до 46,3%, а в середньому по розсадниках – 32,4%.

На штучному інфекційному фоні збудника септоріозу листя в колекційному розсаднику вивчали 128 номерів пшениці озимої. Імунних сортів не виявили. Стійкість проти даного захворювання (1–5%) упродовж п'ятирічних досліджень проявили Zavits, Kitami 840, Іліас, Богемія, V 16 Б-8-2, ZNETYSY, Pegasos, Прем'єра, Дромос, тоді як сорт-накопичувач інфекції Донская полукарликовая уражувався до 15%.

Серед сортів миронівської селекції за стійкістю проти септоріозу листя виділились Ремеслівна, Веснянка, Миронівська ранньостигла, Оберіг Миронівський, Миронівська золотоверха та ін.

**УДК 632.1.634.723.1**

## **УРАЖЕННЯ ХВОРОБАМИ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ (*RIBES NIGRUM* L.)**

**Л.В. Постолєнко**

*Інститут помології ім. Л.П. Сими́ренка НААН, Україна*

*e-mail: gost.2014@list.ru*

Смородина чорна є однією з найбільш поширених ягідних культур у світовому виробництві ягід. Вона має високий потенціал адаптивності, продуктивності, технологічності, є цінною харчовою ягодою, що забезпечує економічно вигідні умови як для її промислового виробництва, так і аматорського садівництва.

Однак одержанню високих і сталих урожаїв культури перешкоджає комплекс хвороб.

З метою визначення впливу мульчування та зрошення на рівень уражуваності насаджень смородини чорної хворобами у 2010–2015 рр. нами проводилися дослідження у відділі генетичних ресурсів та селекції ягідних, горіхоплідних та малопоширених культур

Інституту помології ім. Л.П. Симиренка НААН України.

Об'єкт досліджень – сорти смородини чорної Пам'ять Правика (к), Минай Шмирьов, Муза, Мелодія, різні види мульчуючих матеріалів. Схема садіння рослин –  $3 \times 0,75$  м (4444 шт./га). Повторність дослідів – триразова.

Варіанти мульчування: чорний пар (контроль), тирса, солома, плівка поліетиленова, агроволокно (темного забарвлення), хвоя. У кожному повторенні висаджено по 7 рослин смородини чорної. Ґрунт у міжряддях утримувався під чорним паром, було використано краплинне зрошення. Дослід закладено навесні 2009 р.

За результатами вивчення впливу варіантів мульчування (агроволокно, плівка, тирса, солома, хвоя) та зрошення на ураженість хворобами у 2010–2015 рр. встановлено, що найбільше ураження борошнистою росою на зрошенні спостерігали у № 1060 (Пегас) у контрольному варіанті та на плівці, тирсі і соломі (20%), що на 5% менше від ступеня ураження без використання зрошення. Виявлено високий рівень ураження антракнозом у літній період з частими дощами 2014 і 2015 рр. Інтенсивність ураження антракнозом рослин смородини чорної без зрошення у 2010–2012 рр. становила 0–1%, у 2013–2015 рр. – 15–20%. На зрошенні спостерігали таку інтенсивність ураження рослин смородини чорної антракнозом: у 2010–2012 рр. – 0–1%, у 2013–2015 рр. – 1–20%. Найвищим ураження було у 2015 р. на сорті Мелодія в контрольному варіанті та № 1060 (Пегас) – 20%.

У результаті проведених досліджень щодо ураження насаджень чорної смородини основними хворобами (борошнистою росою та антракнозом) встановлено, що ключовим фактором впливу на ступінь ураження є стійкість сорту проти вказаних хвороб. Використання мульчуючих матеріалів, а саме агроволокна та хвої, дає можливість дещо знизити захворюваність насаджень, тоді як застосування зрошення підвищує захворюваність борошнистою росою та антракнозом всіх досліджуваних сортів чорної смородини.

**УДК 633.11: 632**

## **СТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТИ ШКІДНИКІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ ЗАХИСТІ**

**О.О. Стригун<sup>1</sup>, Ю.М. Судденко<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>*Інститут захисту рослин НААН, Україна*

<sup>2</sup>*Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН, Україна*

*e-mail: strygun@meta.ua*

Пшениця у світовому виробництві зерна належить до трійки провідних продовольчих культур, попит на продукцію якої незмінно перевищує фактичне виробництво. Серед низки чинників, що обмежують реалізацію потенційної продуктивності сучасних сортів на рівні 70–75%, найважливішими є: надмірна насиченість структури посівних площ зерновими культурами, яка в 2011–2012 рр. у Лісостепу становила 57%; низька якість насіння; неправильне використання стійких сортів; недотримання сортової технології вирощування; незадовільний фітосанітарний стан агроценозів і великі втрати від шкідливих організмів, що в сукупності перевищують 30 % (Стригун, 2016).

За літературними даними (Васильєв та ін., 1987, 1993, 1989) на теренах нашої держави на посівах пшениці та інших зернових культур налічується понад 300 видів фітофагів, серед яких практичне значення мають 137 видів, з них клас комах налічує 111 видів, павукоподібних – 6, нематод – 5, молюсків – 2, ссавців – 13 видів.

Сучасні інтегровані системи захисту рослин повинні гармонійно поєднувати основні методи: організаційно-господарський і агротехнічний, імунологічний, біологічний та хімічний відповідно в такому співвідношенні 25%, 25, 15 і 35%, а фактичне співвідношення – 15%, 18, 6 і 61%